

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐገሥ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ አሚናት አሊ ጠ/ሙሉጌታ ዘመነ ቀረብ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ፋጡማ ወብት ቀረብ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር የባልና ሚስት የንብረት ክፍፍልን መነሻ ያደረገ ነው። ክርክሩ የተጀመረው ተጠሪ ባቀረበው ክስ ነው። የጠሪ የዳኝነት ጥያቄ ከአቶ መሀመድ ሁሴን (የሥር ተከላሽ) ጋር በ1987 ዓ.ም. በሰርግ ተጋብተው ሲኖሩ ቆይተው በኑሮ ስላልተሰማው ጋብቻው እንዲፈርስና ንብረት እንዲካፈሉ እንዲወሰን ሲሆን ተከላሽ ቀርቦው ጋብቻ የለንም አለ ከተባለም ሊፈርስ አይገባም የሚልና የሚፈርስ ከሆነም ከሥር ጣ/ገብ (የአሁን አመልካች) ጋር ሁለተኛ ጋብቻ ስላለ ንብረቱ ለሦስቱ ሊካፈል ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል።

የአሁን አመልካች ሥር ፍ/ቤት ጣልቃ ገብ ሆኖ ባቀረበው አቤቱታ የተከላሽ ሚስት እሷ ብቻ ስለመሆኗ እና የንብረት ክርክሩ የጋራ ንብረት መብቷን የሚገባ ነው በሚል ወደ ክርክሩ እንድትገባ እንዲፈቀድላት አመልክታ ወደ ክርክሩ ገብታ መከራከሪያ አቅርባለች። የባህር ዳር ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት የግራ ቀኙ ማስረጃ ከሰማ በኋላ ሁለቱም የአቶ መሀመድ ሁሴን ሚስቶች ስለመሆናቸው በበቂ ሁኔታ አስረድተዋል ካለ በኋላ ወ/ሮ ፋጡማ ወብት /ተጠሪ/ ጋብቻ የፈጸመው በ1987 ዓ.ም መሆኑን በአንፃሩ ወ/ሮ አሚናት አሊ (አመልካች) ጋብቻ የፈጸመው በ1990 ዓ.ም ስለሆነ የኋለኛው ጋብቻ በጋብቻ ላይ የተፈጸመ ነው በሚል እንዲፈርስ ወስኖ የንብረት ክርክደሩ በተጠሪ እና በተከላሽ አቶ መሀመድ ሁሴን መካከል እንዲቀጥል ብይን ሰጥቷል።

አመልካች የወረዳውን ፍ/ቤት ውሳኔ በመቃወም ለምዕራብ ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርባለች። ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ ሁለቱም ጋብቻ ያላቸው መሆኑ ከተረጋገጠ በኋላ የፊተኛው ጋብቻ በተጠሪ ጥያቄ እንዲፈርስ ከተወሰነ በኋላ የኋለኛውም ጋብቻ ተጠሪ ባቀረቡት ጥያቄ መነሻ ሁለቱም በአንዴ እንዲፈርስ የወረዳው ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ አይደለም በማለት ሽሯል። በዚሁም መሠረትም የአመልካች ጋብቻ እንዲሆን ሊቀጥል ይገባል ብሏል።

የንብረት ክርክርን አስመልክቶ የሁለቱንም ጋብቻ ውጤት ግምት ውስጥ ባስገባ ሁኔታ በቅድሚያ ሦስቱም ወገኖች የግል ሀብት የሚሉትን እንዲለዩ ከተደረገ በኋላ ሁለተኛው ጋብቻ ከመፈፀሙ በፊት የተፈራ ንብረት ለመጀመሪያ ተጋቢዎች እንዲሆን ተደርጎ የጋራ ሀብቱ ለሦስት እንዲካፈል ሲል በዚህ አግባብ የንብረት ማጣራት ሂደት እንዲቀጥል ትእዛዝ ሰጥቷል። የአሁኑ ተጠሪ በበኩላቸው በውሳኔው ቅር ተሰኝተው ለአማራ ብ/ክ/መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበዋል። ጠቅላይ ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ሁለቱም ጋብቻ መኖሩ ከተረጋገጠ በኋላ ሕጉ በጋብቻ ላይ ጋብቻን የማያበረታታ ነው ሲል ለቀደመው ጋብቻ ጥበቃ ሊያደርግ በሚያስችል መልኩ በንብረት ላይ ውሳኔ ሊሰጥ እንደሚገባ አመልካች ከሁለተኛው ጋብቻ በኋላ የተፈራው ንብረት ለሦስት ይካፈሉ ሲል ከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ የመጀመሪያዎን ተጋቢ ጥቅም የሚጎዳ ነው በማለት በተጠሪ ተዘርዘረው ከቀረቡት ንብረቶች የግል የተባለ ከተለየ በኋላ የተቀረውን ተጠሪና አቶ መሀመድ ሁሴን እኩል ይካፈሉ ሲል ወስኗል።

ንብረት የማጣራቱ ሂደትም በዚህ አግባብ እንዲቀጥል ትእዛዝ ሰጥቷል አመልካች ይህንን ውሳኔ በመቃወም ለአማራ ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ ያቀረበች ቢሆንም ተቀባይነት አላገኘም።

በዚህ ሰበር ችሎት አቤቱታ የቀረበው በዚህ ላይ ነው። የአመልካች ጠበቃ ሚያዝያ 28 ቀን 2001 ዓ.ም ጽፎ ባቀረቡት አቤቱታ የክርክሩን አመጣጥ በሰፊው በማተት የአመልካች ጋብቻ ፀንቶ ያለ ስለመሆኑ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት እና ከፍተኛ ፍ/ቤት ካረጋገጡ በኋላ በንብረት ረገድ ግን አመልካች መብት የላትም መባሉ የክልሉን የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 74 እና 101 ድንጋጌ የሚጥስ ውሳኔ ነው በማለት እንዲታረም አመልክተዋል።

ይህ ሰበር ችሎትም የአመልካችን አቤቱታ መርምሮ አመልካች ከሥር ተከላሽ ጋር ከጥር ወር 1990 ዓ.ም ጀምሮ ጋብቻ እንደነበራት ተረጋግጦ ሳለ በተጠሪ እና በአመልካች ባለቤት መካከል የነበረው ትዳር በፍቺ ሲፈርስ አመልካች በንብረት ክፍፍሉ ምንም ድርሻ የላትም መባሉ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ለመመርመር ተጠሪን አስቀርቧል።

የተጠሪ ጠበቃ ሐምሌ 28 ቀን 2001 ዓ.ም. የተፃፈ መልስ አቅርበዋል። ይዘቱም አመልካች ጋብቻ አላት ሊባል እንደሚገባ በንብረት ረገድም ሁለተኛው ጋብቻ ህጋዊ ባልሆነበት ሁኔታ ንብረት ለመካፈል የሚያስችል አይደለም በማለት የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ እንዲሆን ጠይቀዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኙ ክርክር ከፍ ሲል የተመለከተው ሲሆን እኛም ከተያዘው ጭብጥ አንፃር ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል። ከፍ ሲል እንደተመለከተው ተጠሪ ከአቶ መሀመድ ሁሴን ጋር ከ1987 ዓ.ም ጀምሮ ጋብቻ መሥርተው ይኖሩ እንደ ነበር አመልካችም ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ ከእኝሁ ሰው ጋር ጋብቻ መሥርተው ይኖሩ እንደነበር በሥር ፍ/ቤቶች የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ነው። የሥር ፍ/ቤቶች በውሳኔያቸው እንዳሰፈሩት የተጠሪ ጋብቻ ከአመልካች የቀደመ ሲሆን የተጠሪ ዳኝነት ጥያቄ የነበረው አመልካች በጋብቻ ላይ ጋብቻ የፈፀመች ስለሆነ ይፍረስ የሚል ሳይሆን ተጠሪና ባለቤቷ በኑሮ ባለመስማማታቸው ጋብቻው እንዲፈርስ እንዲወሰን ነበር። በዚህ አግባብ የተጠሪ ጋብቻ የፈረሰ እና የአመልካች ጋብቻ ፀንቶ እንዲቀጥል ከተደረገ በዚህ የጋብቻ ሕይወት ውስጥ የተፈራ ንብረት ክፍፍል መርህ ምን ሊሆን ይገባል የሚል ጥያቄ ምላሽ የሚያሻው ነው።

ይህ ጥያቄ አወዛጋቢ ሆኖ ሊቀርብ የቻለው የአማራ ብ/ክልል መንግስት የቤተሰብ ሕግም ሆነ የፌዴራል የቤተሰብ ሕግ በጋብቻ ላይ ጋብቻ የማይፈቅድ በመሆኑ በሁለት ተጋቢዎች መካከል የሚፈጥር የንብረት ክፍፍል ጥያቄን አስመልክቶ ሕጉ ግልጽ ምላሽ ስለማይሰጥ መሆኑን መገንዘብ ይቻላል። ስለሆነም ይህ ጉዳይ አከራካሪ ሆኖ ወደ ፍርድ ቤት ሲቀርብ አጠቃላይ የሕጉን መንፈስና ማህበራዊ ሁኔታዎችን በማገናዘብ ውሳኔ መስጠት ተገቢ ይሆናል።

ለተያዘው ክርክር መፍትሔ ለመስጠት የክልሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ምክንያት ጋብቻው ሕጋዊ አይደለም ተብሎ ቢፈርስ እንኳን ጋብቻው ፀንቶ በቀረበት ጊዜ የተፈፀሙ ድርጊቶች ውጤት የሚያጡ አይደሉም በሚል ምክንያት ተጋቢዎቹ ያፈሩትን ንብረት እንዲካፈሉ ሲወሰን የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህንን ለመለወጥ የሰጠው ምክንያት ይህ ዓይነት አተረጓጎም ሕጉ ጥበቃ ያደረገለትን የመጀመሪያ ጋብቻ ጥቅም የሚገባ ነው የሚል ነው።

በእኛ በኩል እንደተገነዘብነው ሕጉ ጋብቻ ላይ ጋብቻ ባለመፍቀዱ ተፈጽሞ ሲገኝ ሕገወጥ ነው ይፍረስ በማለት መቃወሚያ ማቅረብ የሚችሉት ወገኖች የቀደመ ጋብቻ ያለው ተጋቢ ወይም ዐቃቤ ሕግ ስለመሆኑ የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 18(ሐ) እና የአማራ ብ/ክ/መ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 29/ሐ/ በተመሳሳይ ሁኔታ ደንግገው እናገኛለን።

ከፍ ሲል እንደተመለከተው ተጠሪም ሆነች አመልካች ከአቶ መሀመድ ሁሴን ጋር ከአሥር ዓመታት ላላነሰ ጊዜ ጋብቻ መሥርተው ሲኖሩ የቀረበ መቃወሚያ ስለመኖሩ በዚህ ክርክር አልተጠቀሰም።

ስለሆነም ተጠሪ የቀደመ ጋብቻ የነበራት መሆኑ ቢረጋገጥም የአመልካች ጋብቻ እንዲፈርስ ያቀረበችው መቃወሚያ ሳይኖር ዛሬ በንብረት ክርክር ላይ ወደ ኋላ ተመልሶ ውጤት እንዳይኖር ማድረግ ፍትህዊ ሆኖ አላገኘንም። ከዚህም ሌላ የቤተሰብ ሕጉ አጠቃላይ መንፈስ ሲታይ አንደኛዋ ተጋቢ በሌላኛዋ ተጋቢ ጥረት በተፈራ ንብረት ላይ ያለአግባብ እንድትበልጽግ ወይም ሌላኛዋ ተጋቢ ያለአግባብ መብቷንና የጥረቷን ውጤት እንድታጣ ለማድረግ ያሰበ አለመሆኑን መረዳት ተገቢ ይሆናል። ለዚህ ማሳያ ሊሆን የሚችለው ጋብቻ እንኳን ሳይኖር ከጋብቻ ወጪ እንደባልና ሚስት ከሦስት ዓመታት ላላነሰ ጊዜ አብረው የኖሩ ሰዎች በዚህ ጊዜ ውስጥ ያፈሩት ንብረት የጋራ ሀብታቸው ስለመሆኑ በፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 102(1) እና በአማራ ብ/ክ/መ/የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 113(1) ተደንግጎ የሚገኝ መሆኑ ነው። ስለሆነም በተሻለ ምክንያታዊ ሁኔታ (for a stronger reason) በጋብቻ ውስጥ በተጋቢዎች መካከል የተፈራ ሀብትን በሚመለከት በግራ ቀኙ ማስረጃ የሚጣራ መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ ከወዲሁ ግን ሁለተኛዋ ተጋቢ በንብረት ረገድ መብት የላትም የሚለው የጠቅላይ ፍ/ቤቱ ድምዳሜ ተገቢነት የለውም።

ስለሆነም የተጠሪም ሆነ የአመልካች የንብረት ድርሻ ክፍፍል መርህ መሆን የሚገባው በሕጉ በግልጽ እንደተመለከተው አስቀድሞ ሦስቱም የግል ንብረት የሚሉትን በማስረዳት የየግላቸውን መውሰድ ይገባቸዋል። የክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 97(1) እንዲሁም የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 86(1) ይህንኑ ያመለክታል።

ከዚህ ውጪ የሆነው ሀብት እና በጋብቻ ውስጥ የተፈራ ንብረት የባልና ሚስቱ ወይም የተጋቢዎቹ የጋራ ሀብት ሆኖ የሚገመት ስለመሆኑ የቤተሰብ ሕጉ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። የጋራ ሀብት የሚሰኘው በተጋቢዎች የጋራ ጥረት ወይም በአንደኛው ተጋቢ የግል ንብረትም የተፈራ ሊሆን እንደሚችልና በአንደኛው ተጋቢ ስም ተመዝግቦ ቢሆን እንኳ በጋብቻ ውስጥ

የተፈራ መሆኑ ከተረጋገጠ እና በተለያዩ ሁኔታ ሕጉ ባስቀመጠው አግባብ አንደኛው ተጋቢ የግል መሆኑን ካላስረደ ጭምር መሆኑን መገንዘብ ይቻላል። የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 62(1) ና 63(1) እንዲሁም የአማራ ክልል የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 73(1) እና 74(1) ይህንኑ ያስረዳሉ።

ከተያዘው ጉዳይ ጋር ስናያይዝ ሁለቱ ሚስቶች ናቸው እስከ ተባለ ድረስ በሕጉ መንፈስና ሃይል (by operation of the law) ከባለቤታቸው ጋር ያፈሩትን ንብረት ከባለቤታቸው ጋር እኩል የመካፈል መብት ይኖራቸዋል ማለት ነው። በሌላ በኩል አንደኛዋ ተጋቢ ከሌላኛዋ ተጋቢ በተለየ ሁኔታ ንብረት ለማፍራት በቀጥታ አስተዋጽኦ ያደረገች መሆኑን ማስረዳት ከቻለች ከሌላኛዋ ተጋቢ የተሻለ መብት ሊኖራት እንደሚገባ መረዳት ተገቢ ይሆናል።

አሁን በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ከአቶ መሐመድ ሁሴን ጋብቻ ከፈፀመችበት ከ1987 ዓ.ም ጀምሮ በራሷ ጥረት ከባለቤቷ ጋር በባህር ዳር ከተማ ስትኖር ያፈራችው ሀብት ላይ ከባለቤቷ ጋር እኩሌታ የመካፈል መብት እንዳላት መገንዘብ ይቻላል። አመልካች በባህር ዳር ከተማ በባለቤቷ ስም የተፈራ ንብረት ላይ ሊኖራት የሚችለው መብት በሕጉ አግባብ መሠረት ከባለቤቷ ድርሻ ላይ ብቻ የእኩሌታ መብት እንዳላት በማረጋገጥ ይሆናል።

በሌላ በኩል አመልካች ከአቶ መሐመድ ሁሴን ጋር ጋብቻ መሥርታ ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ ኢ.አ ከተማ እየኖረች ያለች ስለመሆኑ በሥር ፍ/ቤቶች በተረጋገጠው ፍሬ ነገር መሠረት በአዲስ አበባ ከተማ በአመልካች ጥረት ከባለቤቷ ጋር በጋራ የተፈራ ንብረት አለ ከተባለ በዚህ ንብረት ላይ ግማሽ ድርሻ የአመልካች ይሆናል ማለት ነው።

በአጠቃላይ በጋብቻ ውስጥ የተፈራውን ንብረት የማጣራት እና የማከፋፈል መርህን አስመልክቶ የሥር ፍ/ቤቶች አመልካች ምንም መብት ሊኖራት አይገባም ሲሉ የደረሱበት ድምዳሜ የሕጉን መንፈስ ያላገናዘበ እና ፍትሀዊም ሆኖ ስላልተገኘ ሊታረም ይገባል ብለናል። ስለሆነም የአመራ ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች በንብረት ክፍፍል ረገድ ምንም መብት አይኖራትም ሲል የሰጠውን ውሳኔ በማሻሻል ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የአማራ ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 17623 በ20/4/ 2001 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ እና የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 010126 በ01/08/2001 ዓ.ም. የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሥ/መ/ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሻሻሏል።
2. ተጠሪና በአቶ መሐመድ ሁሴን ስም በጋራ በባህርዳር ከተማ ከተፈራው ንብረት ተጠሪ እኩሌታ (50%) ድርሻ ያላት ሲሆን አመልካች ደግሞ ለባለቤቷ ከሚደርሰው ድርሻ ብቻ እኩሌታ ድርሻ ይኖራታል ብለናል።
3. በአመልካችና በአቶ መሐመድ ሁሴን ስም በጋራ በአዲስ አበባ ከተማ የተፈራ ንብረት ካለ አመልካች እኩሌታ (50%) ድርሻ ያላት ሲሆን ተጠሪ ደግሞ በባለቤቷ ድርሻ ላይ ብቻ የእኩሌታ ድርሻ ይኖራታል ብለናል።
4. በዚህ መሠረት የንብረት ማጣራትና ክፍፍል እንዲፈጸም ብለናል። ይፃፍ።
5. በዚህ መዝገብ ግንቦት 5 ቀን 2001 ዓ.ም. ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል። ይፃፍ መዝገቡ ተዘግቷል ይመለስ ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ፀ/መ